

HUS A PROCEDURA RE-FORMACE BADIOUOVSKÁ INTERPRETACE MISTRA JANA HUSA

MICHAEL HAUSER

HUS AND THE PROCESS OF REFORMATION: BADIOU-INSPIRED INTERPRETATION OF JAN HUS

The aim of this article is to develop a new interpretation of Jan Hus, based primarily on the philosophy of Alain Badiou. The first part describes three possible ways of approaching Hus and historical phenomena in general. The following part acquaints readers with Badiou's conception of St. Paul and early Christianity in its relation to the theory of situation, event, and subject. On this basis, Hus is then viewed as a thinker of the process of reformation, which is an aspect missing from Badiou's work.

Key words: Jan Hus – Alain Badiou – St. Paul – event – reformation

Josefu Zumrovi k pětaosmdesátinám

O třech liniích interpretace

Dnes převažující interpretační linie se vyznačuje historickým odpojením: Hus a husitství se zkoumá jako součást určité doby a přetíná se vazba k obecnějším myšlenkovým a kulturním snahám a pnutím (např. snahám emancipačním, demokratizačním, socializačním), které v různých podobách prostupují následujícími dobami a vstupují do naší současnosti. Dalo by se hovořit o horizontální husitologii, která se chce pohybovat pouze v horizontu příslušné historické doby a odpojuje se od vertikálních (diachronních) souvislostí. Při bližší analýze by se však vyjevilo, že horizontální husitologie tak jako jiná historická bádání do značné míry rezignovala na obecné pojmy, takže nevytváří obraz epochy, ale spíše koláže jednotlivých prvků nebo segmentů historické matérie. Jedná se o převahu nominalismu v současné historické vědě, nominalismu jako resentimentu vůči obecným pojmům (tendence, struktura, třída, vůdčí myšlenka), který se projevuje také v sociologii, ekonomii, ba i filosofii. Ale skutečnost, že v různých oborech vládne stejná tendence, což svědčí o nadvládě určitých kulturních a ideologických vzorců, většinou nevstupuje do vědomí vědců, protože tato tendence je něco obecného.

Druhou interpretační linií je dnes obtížné nalézt. Je to interpretace, která Husa a husitství promýšlí nejen jako prvek středověku, ale také z hlediska historických vertikál a nastoluje otázku, jak je spojit s naší problematikou (politickou, sociální, etickou). Usiluje o propojení horizontálního a vertikálního pojetí určitého historického fenoménu. Je to linie, která se v současnosti obecně považuje za antikvární: jeví se jako pouhý konstrukt vytvořený

v obrození a rozvíjený Masarykem a dalšími za účelem politickým nebo národnostním. Poslední výrazný myslitel, který stál v této linii, byl Robert Kalivoda. V dnešní době ji rozvíjí de facto pouze Miloslav Ransdorf.¹

Je tu ještě třetí možnost. Lze ji vyvodit z filosofie Alaina Badioua. Pokud první linie je horizontální, druhá horizontální a zároveň vertikální, pak třetí možná linie objevuje logickou strukturu určitých historických situací a způsob, jímž se v nich objevují prvky, které z nich vybočují a vyvolávají jejich změnu.² Zaměřuje se pak na určité společné rysy rozmanitých situací a snaží se je interpretovat jako obecné vzorce. Toto pojetí proto můžeme označit jako historickou ontologii, i když Badiou tento pojem dosud nezavedl. Třetí interpretační linie vybočuje z dichotomie dvou předchozích linií, které symbolizuje spor mezi Pekařem a Masarykem.

Rané křesťanství a pravda-událost

V souvislosti s Husem je důležitá Badiouova interpretace sv. Pavla a raného křesťanství. Badiou píše o tom, že raně křesťanská církev, jejíž teologii zformuloval sv. Pavel, má význam pro naši dobu, v níž se rozpadají univerzálně platné kategorie a samotný pojem pravdy se jeví jako nemožný: převádí se na určitý lingvistický fenomén nebo na kulturně podmíněnou představu. Podle Badioua tkví význam sv. Pavla v tom, že je to myslitel události Kristova vzkříšení, která vystupuje jako pravda vylamující se z dané politické, sociální nebo ekonomické konfigurace. Je to pravda, která je singulární, svázaná s jedinečnou událostí na určitém místě a v určitém čase, a zároveň se stává univerzální: obrací se ke všem bez výjimky, ať jsou to Židé nebo pohané, chudí nebo bohatí, muži nebo ženy. V této události Badiou spatřuje jeden z prvních příchodů pravdy-události, která se dá rozpoznat tím, že je to univerzální singularita. Vzkříšení sice pojímá jako báji, ale ne tak jako pozitivista, který pátrá po její empiričnosti (stala se „reálné“?). Pro Badioua je pravda-událost vždy empiricky nevykazatelná. Ani takové události jako Francouzská revoluce se nedají vypátrat empiricky. Jedni vidí událost, druzí pouze určitý soubor zaznamenaných dějů, v nichž není žádný zlom. Jak se ptá Francois Furet, kdy Francouzská revoluce vlastně začala?³ Badiou tak může říci, že viditelnost pravdy-události je podmíněná: závisí na subjektivním gestu, jímž se k ní jedinec připojí. Pravda se nedá vykázat žádnou „objektivní množinou“, ani co do své příčiny, ani co do svého určení.⁴ Mezi událostí vzkříšení a událostí Francouzské revoluce není v této teorii zásadní rozdíl, i když by to Badiou nejspíš váhal přiznat. Pravda-událost křesťanství se zkoumá nakonec tak, aby bylo zřejmé, že v ní působí podobné vztahy jako v jiných pravdách-událostech, vztahy, které lze formalizovat. Jedná se především o vztah mezi událostí a danou situací, a pak o vztah mezi událostí a subjektem.

¹ Miloslav RANSDORF, *Mistr Jan Hus*, Praha 1993; Týž, *Kapitoly z geneze husitské ideologie*, Praha 1986.

² Náběhy k tomuto pojetí nalezneme např. u Adorna a Horkheimera, kteří interpretují Odyssea jako prototyp buržoazního subjektu. Tento výklad se zaměřuje na obecnou logiku moci: emancipace od vnější moci vede k její internalizaci v subjektu. Viz Theodor W. ADORNO – Max HORKHEIMER, *Dialektika osvícenství*, Praha 2009, s. 53–86; nebo také Michael HAUSER, *Adorno: moderna a negativita*, Praha 2005, s. 174–175.

³ V čem by pak spočívala pravda-událost husitství? Je to upálení Mistra Jana Husa? Jak o tom bude řeč níže, husitství se odehrává v jiném modu pravdy-události, který u Badioua nenalezneme.

⁴ Alain BADIOU, *Svatý Pavel*, Praha 2010, s. 8.

Badiou vychází z axiomu, že na začátku jsou mnohosti mnohostí (pojem převzatý z teorie množin), které se započítávají jako jedna a tím jsou prezentovány. Tak vzniká situace. Mezi jedním a mnohostí však vládne neodstranitelná nesoudržnost. Jedno jako takové neexistuje, je to výsledek započítávání, a tak nikdy neodpovídá tomu, co prezentuje, čisté mnohosti.⁵ Tato nesoudržnost je zdrojem excesů. Situace má svou strukturu, která určuje započítávání, způsob, jímž jsou jednotky reprezentovány, tj. vřazovány do určitého místa v dané situaci. Badiou tuto strukturu označuje jako stav (*l'état*, slovo znamenající stav a také stát). Stav jako operátor reprezentace je nutně oddělen od situace, neboť zajišťuje obnovování jednotného způsobu prezentace, „strukturování struktury“, který je narušován nevyhnutelnou nesoudržností vznikající při započítávání. Jsou tu však mnohosti, které jsou prezentované, ale nejsou reprezentované, nebo dokonce nejsou ani prezentované. Právě tyto mnohosti představují událostní místa.

Čas od času na tomto místě nastává událost. Nelze ji však chápat jako výsledek nějakých determinací působících ve společnosti nebo v dějinách (ekonomických zákonů, třídních konfliktů, sociální evoluce). Událost není nutná: nastat může, ale nemusí. Co je potom událost? Badiou podává její přesnou definici. Když událostní místo označíme jako X a situaci jako S , pak nejprve platí, že X je prvkem S (X náleží k S , X je prezentováno S). Událostní místo X je pak mnohost složená jednak z prvků místa a jednak ze sebe samé. Událost má dvojí charakter, jednak je součástí situace (je jí imanentní) a jednak ji překračuje tím, že se vztahuje sama k sobě (je jí transcendentní).⁶

Na tuto koncepci události navazuje Badiouovo pojetí subjektu. Stěžejním bodem je nerozhodnutelnost události. Není tu žádná procedura, která by rozhodla o přítomnosti události. Proto následuje zavedení axiomu volby a intervence. Ta se vyznačuje tím, že se v určité mnohosti rozpoznává událost a dává se jí jméno. Je to procedura, která vyvolává odstup od situace. Tato procedura však ještě nestačí k tomu, aby individuum zůstalo spjata s událostí. Je tu další procedura, nazvaná jako věrnost. Spočívá v pátrání, která mnohost ve spojení s událostí je a která není. To je tzv. operátor věrnosti. Věrnost je pátrání po následcích události, jejich vyčleňování ze situace a vytváření proti-stavu na základě započítávání mnohostí jako jedna ve vztahu k události. To se nazývá generická procedura. Tato procedura vede k novému poznání dané situace, v níž se objevuje to, co v ní nebylo reprezentováno. Událost je v tomto ohledu obecnou pravdou situace. Je to pravda-událost. Je mnoho situací a mnoho pravd, ale v každé situaci je jenom jedna pravda.

Subjekt se ustavuje procedurou či trajektorií, v níž se určité mnohosti na základě pátrání spojují s událostí a jiné od ní odpojují. Subjekt není součástí řady faktů a poznatků spjatých s danou situací. Procedura spojování s událostí se však nemůže opírat o samotnou událost. Ta nikdy jednoznačně neurčuje, co s ní spojeno je a co není. Subjekt existuje jednak jako věrnost události a jednak jako řada rozhodnutí v určité konfiguraci s tím, že tato rozhodnutí nejsou událostí předepsána. Nemají žádnou jinou oporu, než tento subjekt sám. Tato procedura spojuje s pravdou-událostí další mnohosti a tím ji dále produkuje.⁷ Pravda není uzavřená a konečná, nýbrž nekonečná. Její další rozvíjení vztažené k pátrání je neomezené. Pokud Badiouova pravda-událost něčím není, tak „plným a čistě transcendentním Tělem, ahistorickým nebo anti-událostním tělem“, jako je rasa nebo fundamentalistický Bůh, tedy

⁵ Alain BADIOU, *L'être et l'événement*, Paris 1988, s. 31nn.

⁶ A. BADIOU, *L'être et l'événement*, s. 200.

⁷ A. BADIOU, *L'être et l'événement*, s. 429nn.

„obskurní“ pravdou, která se jeví jako něco daného, posvátného, nehybného. Badiou pak rozlišuje čtyři druhy událostí, a čtyři základní typy subjektů: subjekt politický, umělecký, vědecký a subjekt lásky.

V křesťanství je touto událostí Kristovo vzkříšení, situaci je historicky daný soubor mnohostí, které jsou prezentovány.⁸ V tomto případě to jsou náboženské představy, doktríny a rituály, stejně jako společenské a politické zákony a praktiky, které existovaly v 1. století n. l. v Palestině a v Římské říši, v tehdejší globální světě. Co bylo událostním místem? Byly to mnohosti, které nebyly reprezentovány nebo dokonce ani prezentovány: neprivilegovaní, zvláště ti bez římského občanství, ženy, otroci.

Jak se tato událost vztahuje k židovské komunitě? Sv. Pavel trvá na tom, že tu není privilegovaný vztah. Obřízka jako hlavní znak příslušnosti k židovské komunitě není důležitá. Nemají tu být dva okruhy Kristových stoupenců, jeden tvořený „skutečnými“ konvertity patřícími k židovství, druhý složený z proselytů, kteří by představovali věřící druhého stupně. Rozhodující je pouze to, zda hlásáme událost a jednáme v souladu s ní.⁹ Židovské rituály by znemožnily, aby se tato událost stala univerzální, přístupnou všem bez rozdílu.¹⁰ Událost Krista je univerzální tím, že škrtná všechny zprostředkující články (obřízku, příslušnost do „vyvoleného národa“) a vyžaduje pouze její bezprostřední subjektivní přijetí. Podle Badioua se u sv. Pavla objevuje procedura pravdy, jíž vzniká subjekt. Individuum, které je prvkem dané situace, se přijetím Krista stává subjektem, tedy mnohostí nezapočítanou v situaci. Ale Kristus by se nestal pravdou-událostí, kdyby tu nebyla událostní místa (neprivilegovaní, ženy, otroci), které událost Krista začala reprezentovat.

Problém deformace

Badiou hovoří o církvi jako komunitě věřících, tj. věrných události Krista, v níž jsou zrušeny všechny rozdíly vyplývající z dané historické situace. Komunita jako spojení „věřících“ vzniká i v souvislosti s dalšími pravdami-událostmi, jako byla ruská říjnová revoluce 1917. Co však Badiou opomíná, je problém deformace těchto komunit a následné pokusy o jejich re-formaci usilující o obnovu jejich původní formy v odlišné situaci. Hus je důležitý právě zde. Tak jako byl sv. Pavel zakladatelem univerzality, je Hus tím, kdo vystupuje jako zakladatel re-formace: poskytuje vzor procedury, která se napojuje na zakládající událost, ale v jiné situaci, než v jaké se událost objevila. Procedura re-formace by se pak dala uplatnit na všechny typy událostí. Možnost re-formace také proměňuje vztah k samotné formě komunity nebo organizace, která dnes bývá předmětem podezření (odmítám politickou stranu proto, že je to politická strana).

⁸ Je pravda, že Badiou nezařazuje náboženskou událost do katalogu základních typů událostí, resp. ji pojímá jako událost do té míry, do jaké je to událost politická. Viz jeho definici politické události, která říká, že událost je politická tehdy, pokud ji lze připsat „kolektivní mnohosti“ a její pravda se v každém okamžiku obrací ke všem. Alain BADIOU, *Metapolitics*, London – New York 2005, s. 141.

⁹ S Badiouovým pojetím polemizuje Agamben. Dělicí čára není podle něho tak přímá, neboť Pavel pracuje s dalším dělením, které první dělení protíná. Nejprve jsou tu Židé a ne-Židé (první dělení), ale Židé se dělí na Židy podle ducha a Židy podle těla, a ne-Židé se rozdělují na ne-Židy podle ducha a ne-Židy podle těla. Na obou stranách jsou pak ti, které nelze vymezit ani jako Židy ani jako ne-Židy. Objevuje se tu „zbytek“: ti, kteří prodlévají v zákoně Mesiášově a tvoří ne-ne-Židy. Giorgio AGAMBEN, *The Time That Remains*, Stanford 2005, s. 51.

¹⁰ A. BADIOU, *Sv. Pavel*, s. 22.

Komunity „věřících“ vznikají, ale zároveň nastává jejich úpadek, který začíná tím, že se začnou přizpůsobovat poměrům a principům, jež chtěly změnit. Známe to nejen z dějin církve, ale také z dějin emancipačních hnutí dvacátého století, o nichž Badiou říká, že vedly k hořké katastrofě. V tomto směru se Čechy jeví ne jako místo událostí, nýbrž jako místo re-formace. Ta první byla vázaná k pravdě-události křesťanství a jejím nositelem byl Hus a husité, ta druhá se týkala pravdy-události ruské revoluce a jejím nositelem byli politici a sociální aktéři pražského jara 1968. V českých dějinách lze objevit dvě procedury re-formace, které mají evropský nebo světový význam, neboť se dotýkají událostí, které působily jako evropská nebo světová universální singularita.

Hus a Badiou

Jak vyložit Husovo dílo na osnově Badiouovy filosofie a přesně vyjádřit proceduru re-formace? Nejprve je zapotřebí vyjasnit rozdíl mezi základními pojmy užívanými Husem a Badiouem. Když Hus hovoří o pravdě, myslí tím něco jiného než Badiou. U Husa se pravda většinou neztotožňuje s událostí (s Kristovým vzkříšením), nýbrž je to spíše to, co by odpovídalo Badiouovu operátoru věrnosti. Je to pátrání po tom, co v dané situaci náleží k události, pátrání, které je „genericke“: přehodnocuje a rozmnožuje to, co lze na určitém místě pojímat jako následek události. Co jiného než toto genericke pátrání vyjadřují známá Husova slova: „Protož věrný křesťane! Hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, braň pravdu až do smrti; neb pravda tě vysvobodí od hříchu, od ďábla, od smrti duše, a konečně od smrti věčné...“¹¹

Pravda zde znamená proceduru, která, jak je zřejmé z tohoto citátu, není nikdy skončená: nevede k nějakému definitivnímu stavu, nýbrž působí jako trvalé podněcování k určitým aktivitám. Jaké to jsou aktivity? Je to hledání, naslouchání, učení se, milování, hlásání, bránění. Je to škála aktivit, která je dokonce bohatší, než je tomu u Badioua, a přinejmenším jedna aktivita vybočuje z jeho koncepce: je to učení se pravdě. Aktivita učení totiž předpokládá, že se rozvíjí lidská chápavost ve vztahu ke světu ve všech jeho dimenzích, tedy i k těm, které nesouvisejí s pravdou-událostí. Je to aktivita zaměřená na poznávání nebo zakoušení všech prvků situace, situace přítomné i situací minulých. Slabinou Badiouovy teorie je, že zde chybí nějaký operátor, který by předcházel operátoru věrnosti. Před tím, než nastane procedura pátrání, je zapotřebí, aby individuum mělo jisté poznání existujících prvků situace. Jak by mohlo pátrat v něčem, čemu nerozumí? Vzdělávání je předpokladem toho, aby se situace stala čitelnou z hlediska pravdy-události. Kdo se nenaučí číst v knize světa, nebude v ní schopen číst ani poté, co se z něj stane badiouovský subjekt, resp. jeho pátrání po následcích události bude genericke jen v omezené míře, v míře dané jeho předchozím poznáním.

Hus oproti tomu hovoří nejenom o pravdě dané Písmem, tj. operátoru vztaženém k pravdě-události křesťanství, ale zároveň o pravdě jako operátoru smyslového poznání a pravdě jako operátoru rozumového poznání.¹² Učit se pravdě má u Husa následující strukturu, která, jak uvidíme, je rozhodující pro proceduru re-formace. Jsou tu dva druhy poznání, které

¹¹ Jan Hus, *Výklad víry*, Jablonec nad Nisou 1947, s. 18.

¹² Jan Hus, *O církvi*, Praha 1965, s. 108. Hus zde používá úsudkové formy aristotelské logiky, jak to bylo běžné u středověkých scholastiků. Viz tamtéž, např. s. 109.

mají jiný zdroj, než je Písmo (nejsou napojené na pravdu-událost), tedy poznání smyslové a rozumové. Ale tyto dva zdroje poznání vymezují způsob, jak se vztahovat k pravdě Písma. Hus se v poslední instanci nedovolává Krista jako bezprostředně dané nejvyšší autority, nýbrž se opírá o tuto kombinaci zdrojů poznání, v níž se k pravdě Zjevení nepřistupuje pouze prostřednictvím kierkegaardovského skoku víry, nýbrž také prostřednictvím rozumu a smyslové zkušenosti, které operátoru věrnosti dávají formu.

Rozum (chápavost, poznání) vytváří režim interpretace události, který poskytuje vnější kritérium správnosti generických procedur. Vnitřním kritériem je samotná událost, ale ta sama o sobě nemůže zajistit, aby pátrání po jejích následcích nebylo příliš omezené.¹³ Smyslovou zkušenost pak můžeme pochopit jako operátor pravdy, který určuje způsob, jímž vnímáme danou situaci, přesněji řečeno, ty mnohosti, které jsou reprezentované a prezentované existujícím stavem (*l'état*).

K pravdě se tento operátor vztahuje proto, že vyvolává rozpoznání mezery mezi jednotlivými mnohostmi (např. mnohostmi tvořícími život papeže nebo biskupů) a jejich reprezentací (církvním úřadem). Smyslové poznání vztahené k pravdě také rozpoznává ty mnohosti, které nejsou adekvátně reprezentované nebo prezentované, tedy událostní místa. Zkušenostní operátor pravdy by pak vytvářel efekt, o němž se Badiou nezmiňuje: efekt angažovanosti, jímž se individuum, ne subjekt, napojuje na tyto vyčleněné mnohosti a zakouší sebe sama tak, že k těmto mnohostem náleží.¹⁴ Tento zkušenostní operátor pravdy působí jako pružina, vzdálená analogie pružin z Kantovy *Kritiky čistého rozumu*. Vyvolává určité naladění, jímž se v individuu objevuje náklonnost k přijetí pravdy-události. Vystupuje rovněž jako síla, která individuu napomáhá k tomu, aby pravdě-události zůstalo věrné. Zkušenostní operátor pravdy je pružina, která individuu usnadňuje být subjektem.

Další aktivitou, která je u Badioua problematická, je milování pravdy. Láska představuje jeden ze čtyř oborů, v nichž se objevuje pravda-událost. Zároveň je láska tím, co dává sílu k ustavičnému vepisování pravdy do světa, je to mohoucnost věrnosti k pravdě-události. Badiou ji ve svém výkladu sv. Pavla dokonce ztotožňuje se subjektivním procesem pravdy.¹⁵ Jsou tu však dva druhy lásky, jejichž vzájemný vztah je nejasný. Jednak je to mohoucnost subjektivního procesu pravdy, tedy láska k pravdě, a jednak je to specifická pravda-událost mezi dvěma lidmi. Zde nastává zdvojení: láska k této specifické pravdě-události je láska k lásce. Badiou, co se týká samotného vztahu k pravdě-události, je příliš abstraktní a nerozvíjí jeho kvalitativní stránky, i když hovoří o lásce. Nemohl by mít každý druh události svou zvláštní podobu lásky, takže by byla láska politická, vědecká, umělecká a láska k lásce?

Procedura re-formace

Hus je v jiné situaci než sv. Pavel: je tu zakládající událost a pak církev, která však již dávno není komunitou rovnosti jako v prvokřesťanských dobách, nýbrž hierarchickou

¹³ Z tohoto hlediska není náhoda, že zakladatelem univerzality křesťanství je bývalý židovský intelektuál Šavel, ne některý z Ježíšových učedníků. Sv. Pavel rozumí řeckému náboženství, jak to výmluvně dokazuje ve své řeči na athénském Areopágu (*Sk* 17,16–33).

¹⁴ Badiouova teorie nevysvětluje skutečnost, že se individuum angažuje ve prospěch vyčleněných mnohostí, aniž se tak děje na osnově pravdy-události.

¹⁵ A. BADIOU, *Sv. Pavel*, s. 80.

organizací, jejíž hlava, papež, a údy, kardinálové, biskupové, preláti, opati většinou jednájí v rozporu se zakládající událostí. Pokud prvokřesťanská církev byla komunitou, která vepisuje účinky události do světa, pak středověká církev tyto účinky vesměs vymazává. Ale není to pouhé vymazávání, ale také aktivní podíl na vytvoření stavu, v němž se deformuje křesťanská univerzalita. Křesťanská pravda-událost je určena všem, ale určité mnohosti přestaly být reprezentované nebo dokonce prezentované. Byly to paradoxně podobné mnohosti, které při vzniku křesťanství tvořily událostní místa: neprivilegovaní, poddaní, chudí. Středověká církevní hierarchie nejenom že tyto mnohosti zbavila reprezentace, ale také je svévolně sužuje a vysává, „jak to činí udílením absolucí, rezervací a dispensací“.¹⁶ Církev se převrátila z komunity vytvářející proti-stav v útvar, který v sobě reprodukuje daný stav situace. Zakládající událost je vyčleňována z organizace, která kdysi vznikla jako komunita těch, kteří jsou této události věrní.

Deformace pravdy-události by se dala vyjádřit následovně: je to sled následků toho, že pravdu-událost se nepodařilo převést v nový řád, který by jí byl věrný.¹⁷ Hlavním následkem tohoto selhání je, že komunita založená na události neudrží svou věrnost, neboť v zájmu své sebezáchovy je nucena provádět návraty ke stávajícímu stavu situace. Tak se přerušuje vazba k zakládající události a forma komunity se začíná vztahovat k sobě samé. Její forma je oprávněná proto, že existuje. Samotná existence je důvodem její existence. Vše jí tudíž je dovoleno.

Procedura re-formace, jejíž vzor nalezneme u Husa, pak spočívá v tom, že nastane opakování zakládající události, které lze označit jako událost události. Neznamená to samozřejmě její opakování v doslovném smyslu, tedy nastolení totožné události, nýbrž její opětovné začlenění do stávající komunity, organizace, řádu. Procedura opětovného vepsání události Krista do církve má u Husa podobu konfrontace: existující církev (její způsob reprezentace a prezentace mnohostí) je vystavena Písmu jako záznamu zakládající události. Děje se tak prostřednictvím operátora rozumu a operátora smyslové zkušenosti, jak o nich byla řeč výše. Rozum je síla rozlišování a rozpoznávání: odděluje mnohosti vystupující jménem události Krista od této události samé. Jak píše Hus, „každý papež, který žije v rozporu s Kristem, jako i každý zvrácený člověk, je obecně nazýván antikristem podle slova z 2. kapitoly 1. listu Janova“.¹⁸ Operátor smyslové zkušenosti zviditelňuje mnohosti, které církev přestala adekvátně reprezentovat či prezentovat.

Procedura re-formace znamená, že tyto vyčleněné mnohosti se opět napojí na pravdu-událost, která se tím obnovuje. Není to začlenění mnohostí, které jsou v nahodilém vztahu k zakládající události, nýbrž rozštěpení stávající organizace na ty, kteří vytvořili vazbu mezi minulou pravdou-událostí a vyloučenými mnohostmi v přítomnosti, a na ty, kteří pokračují v praktikách organizace, které již nesledují následky pravdy-události: nejsou jí věrní. Hus toto rozštěpení vyjádřil v Augustinových a ve Viklefových stopách tím, že zavádí dva druhy církve: mnohost viditelných jednotlivých církví a jednu ideální církev obecnou.¹⁹ Pokud

¹⁶ Jan Hus, *O církvi*, s. 192.

¹⁷ Badiou mluví o subjektu jako nositeli věrnosti události, ale není tu další krok? Tímto subjektem se stane samotný společenský řád. U Badioua chybí teorie přechodu od subjektu nebo komunity subjektů k novému řádu.

¹⁸ Jan Hus, *O církvi*, s. 107.

¹⁹ Jan Hus, *O církvi*, s. 23, srv. Aurelius AUGUSTINUS, *O boží obci I–II*, Praha 2007, s. 354–355 a s. 59–84, dále Johann LOSERTH (ed.), *Johannis Wyclif Tractatus de ecclesia*, London 1886, s. 93–94.

necháme stranou problematiku předurčení, můžeme hovořit o tom, že obecnou církev tvoří ti, kteří jsou věrní zakládající pravdě-události.

Husovo opětovné vepsání události Krista do tehdejší situace se projevilo v jeho požadavku, aby se církev zřekla „světského panování“ a stala se chudou. Husovo propojení této minulé události s vyčleněnými mnohostmi našlo svůj výraz v tom, že chudí (chudí kněží, laici, ženy) mají k pravdě Kristově nejbliže: „sprostní kněží chudí a chudí laikové i ženy statečněji pravdy brání, než doktorové svatého písma, jenž strachy od pravdy pobíhají a nesmějí jí mluvití.“²⁰ Hus také usiluje o demokratizaci církve, když vyslovuje požadavek, opět čerpající z Písma, aby se na volbě církevních představitelů podílel obecný lid.²¹

Husovu proceduru re-formace lze zobecnit takto: je to procedura, jíž se na událostních místech (vyčleněných mnohostech) opakuje pravda-událost minulé situace. Tato pravda-událost byla základem organizace, která nakonec vytvořila stav, v níž se určité mnohosti nezapočítávají. Tyto mnohosti jsou místem, do něhož se vepisuje pravda-událost minulé situace. Tato procedura vyvolává řadu událostí, které jsou prvkem události minulé, ale zároveň prvkem situace stávající.

Opakování minulé události v přítomné situaci vyvolává rozštěp existující organizace, která provádí započítávání mnohostí, jež neodpovídá zakládající pravdě-události. Tento rozštěp pak vede k odštěpení jedné části organizace, která založí komunitu, jež usiluje o obnovení pravdy-události. I v této komunitě opět nastává proces deformace, který později opět vyvolá pokus o re-formaci. Štěpení komunit a organizací spjatých s nějakou pravdou-událostí se dá chápat tak, že je to následek opakovaných procedur re-formace.²²

Procedura re-formace pak má dvojí následek: obnovuje účinky minulé události, a tím jí prodlužuje život, který hrozil vyhasnutím. A zároveň nevědomě připravuje půdu pro vznik nové události, jež bude náležet k situaci, která se objevila následkem rozštěpení situace předchozí. Jsou to pak dva vzorce:

(1) událost A → organizace → re-formace → událost A'

(2) událost A → organizace → re-formace/událost B

Symbol A' ve vzorci (1) vyjadřuje opakování události A, kdežto ve vzorci (2) je tu přerušování celého procesu, po němž následuje odlišná událost B. Ve zjednodušené verzi si to lze znázornit na vztahu křesťanství, reformace a osvěcenství.

(1) křesťanství A → reformace → křesťanství A/B

(2) křesťanství → reformace/osvěcenství

²⁰ Jan Hus, *O svatokupectví*, in: Karel J. Erben (ed.), *Mistra Jana Husi Sebrané spisy české*, I, Praha 1865, s. 455. Jan Slavík to formuluje tak, že Hus se dovolává lidu jako nejvyšší instance, která chápe pravdu. Jan Slavík, *Husitská revoluce*, Praha 1934, s. 40. Jak dokládá František Šmahel, vznik husitského hnutí se nedá vyložit z pauperizace zemanů, sedláků, měšťanů nebo městského proletariátu, protože z dochovaných pramenů neplyne, že by se jejich sociální situace nějak zásadně zhoršovala. Za Husova života se v Čechách neobjevil žádný výraznější projev sociální nespokojenosti. František ŠMAHEL, *Husitské Čechy*, Praha 2001, s. 26–53. Pokud husitství vzniká v relativně ustálené sociální situaci, pak je lze tím spíše vyložit jako účinek obnovené pravdy-události křesťanství, jako efekt procedury re-formace. Protiodpuštěnou bouři v roce 1412 by svědčily o tom, že situace v předhusitských Čechách bylo destabilizovaná z jiných než bezprostředně sociálních důvodů: fenomén chudoby nepůsobil jako roznětka. Změnil se však její status: dostala se do kontrastní pozice s bohatstvím církve, a bylo to právě toto usouvztažnění chudoby a bohatství, které vedlo k vyslovení požadavku chudé církve.

²¹ Jan Hus, *O svatokupectví*, s. 461 a 464.

²² Rozdíl mezi komunitou a organizací pojímám tak, že organizace je komunita s ustálenou strukturou míst a se zavedenými pravidly jednání.

Na reformaci se můžeme dívat dvojím způsobem.²³ Jak připouštějí i někteří katoličtí historikové, bez reformace by katolická církev pravděpodobně neuskutečnila své vnitřní reformy a západní oficiální křesťanství mohlo zaniknout. Reformace se dá pojímat jako zachránkyně křesťanství, ale za cenu jeho rozštěpení (symbol A/B). Reformace udržela při životě starou událost, která vznikla v odlišné historické situaci, než byla situace Evropy patnáctého a šestnáctého století. Zároveň však platí vzorec (2), podle něhož po reformaci přichází zlom a nová událost, již bylo osvícenství. Osvícenství bylo událostí, která už vycházela z nové situace, ale tato situace byla poznamenána rozštěpením západního křesťanství, které vyvolala reformace. Reformaci tak můžeme interpretovat dvojím způsobem: jako obnovení minulé události i jako proceduru, která nastolila situaci, v níž křesťanství přestalo působit jako událost: situaci umožňující příchod jiné události.

Hus objevil proceduru, která se dá obecně formulovat jako procedura, jež se může rozběhnout vždy, když určitá komunita, organizace nebo řád ztratí vazbu ke své zakládající události. Je to procedura, kterou nalezneme také u pražského jara 1968 ve vztahu k události ruské říjnové revoluce 1917. A je to procedura, která by se dala rozvinout i dnes, pokud současnou demokracii konfrontujeme s Francouzskou revolucí jako její zakládající událostí.

MICHAEL HAUSER

Hus und die Prozedur der Re-formation. Die badiouische Interpretation von Magister Jan Hus

ZUSAMMENFASSUNG

Verfasser strebt eine Neuinterpretation von Jan Hus an, die bei der Philosophie von Alain Badiou ihren Ausgang nimmt. Im ersten Teil werden drei mögliche Herangehensweisen an Hus und an historische Phänomene im Allgemeinen vorgestellt. Im darauffolgenden Teil wird die Auffassung Badiou von Paulus und dem Frühchristentum in Bezug auf seine Theorie der Situation, des Ereignisses und des Subjekts dargestellt. Auf dieser Grundlage wird dann Hus als Denker einer Prozedur der Re-formation interpretiert, die bei Badiou fehlt.

Deutsche Übersetzung: Wolf B. Oerter

²³ Úmyslně odlišuji reformaci jako historické hnutí usilující o obnovu křesťanství a nápravu církve a re-formaci jako obecný výraz označující opětovné vepsání pravdy-události do určité situace.